

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

кафедра соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

Інституту педагогіки і психології

Навчально-наукового

Світлана КОНДРАТЮК

28 серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

галузь знань 23 Соціальна робота
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 231 Соціальна робота; 232 Соціальне забезпечення
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма бакалавр
(назва)

мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією ННІПІ

28 серпня 2024 р.

Голова _____

Юлія БОНДАРЕНКО, доктор
педагогічних наук, професор

СУМИ 2024

Розробники:

ГОНЧАРЕНКО Олена Володимирівна, кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри соціальної роботи і менеджменту
соціокультурної діяльності

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності

Протокол № 1 від 28 серпня 2024 року.

Завідувач кафедри
канд. пед. наук, доцент

Анжела ПОЛЯНИЧКО

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ»

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки	
I-й		I-й	
Семестр			
I-й		I-й	
Лекції			
26 год.		2 год.	
Практичні, семінарські			
28 год.		2 год.	
Самостійна робота			
94 год.	144 год.		
Консультації:			
2 год.	2 год.		
Загальна кількість годин – 150	Вид контролю: екзамен		

1. Мета навчальної дисципліни

Мета: дати майбутнім спеціалістам соціальної сфери фундаментальні знання психологічних особливостей і закономірностей інтелектуального та особистісного розвитку людини під час навчання та виховання; розкрити зміст основних понять педагогіки і психології; з'ясувати механізми і закономірності засвоєння особистісного соціокультурного досвіду, особливості його структурування, збереження в індивідуальній свідомості та використання у різних ситуаціях; визначити психолого-педагогічні особливості діяльності працівників соціальної сфери.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Психолого-педагогічні основи соціальної роботи і соціальної допомоги» пов'язана із іншими навчальними дисциплінами освітньо-професійних програм підготовки напрямів «Соціальне забезпечення» і «Соціальна робота», зокрема «Вступ до спеціальності», «Історія і теорія соціального забезпечення», «Соціальна педагогіка» та ін.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 1	Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування завдань спеціальності, відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.
ПРН 2	Грамотно висловлюватися в усній та писемній формі, використовувати мову професійного спілкування, пояснювати й характеризувати факти і явища державною та іноземними мовами.
ПРН 4	Давати визначення і виокремлювати основні поняття, використовувати власні приклади для ілюстрації відповідей, знаходити спільні риси та відмінності при порівнянні фактів, явищ, характеризувати соціальні явища.
ПРН 7	Критично аналізувати й оцінювати чинну соціальну політику країни, соціально-політичні процеси на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.
ПРН 9	Практикувати методи профілактики для запобігання можливих відхилень у психічному розвитку, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, для розв'язання конфліктів, попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин.
ПРН 10	Визначати зміст діяльності, зв'язки та межі компетенції установ та закладів соціального захисту, соціальних служб, інших організацій.
ПРН 12	Застосовувати методи соціальної роботи в конкретних умовах взаємодії з клієнтом.
ПРН 13	Обґрунтовувати необхідність соціальних змін, прийняття практичних рішень щодо покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки.
ПРН 15	Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати клієнтів.

ПРН 16	Використовувати стратегії індивідуального та колективного представництва інтересів клієнтів, творчі здібності до формування принципово нових ідей.
ПРН 17	Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин.
ПРН 18	Демонструвати знання основних етапів становлення і розвитку соціальної роботи як науки та практичної діяльності, нормативно-правової бази соціальної роботи та соціального забезпечення.
ПРН 19	Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, гендерних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.
ПРН 20	Демонструвати уміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	студент/-ка демонструє повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; знання основної та додаткової літератури; виявляє креативність у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
B	студент/-ка демонструє достатні знання матеріалу в заданому обсязі, з певною систематичністю виконує практичні завдання, передбачені навчальною програмою; виявляє переважно конструктивний і репродуктивний характер використання набутих знань та умінь.
C	студент/-ка виявляє повні, систематичні знання із дисципліни, успішно виконує практичні завдання, засвоїв/-ла основну та додаткову літературу, виявляє здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента/-ки наявні незначні помилки.
D	студент/-ка виявляє знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент/-ка спроможний/-на усунути їх із допомогою викладача/-ки.
E	виставляється студентів/-ці, відповідь якого/-ї під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.
F	студент/-ка не спроможний/-на до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни. студент/-ка не опанував/-ла матеріал навчальної дисципліни
FX	студент/-ка не опанував/-ла матеріал навчальної дисципліни на достатньому рівні, але рівень залишкових знань та умінь дозволяє повторне складання підсумкового контролю за результатами самостійної

підготовки

Розподіл балів

Поточний контроль										Разом	Екзамен	Сума
Розділ 1					Розділ 2							
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10			
Поточний контроль										60	25	100
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6			
Контроль самостійної роботи										15	25	100
2	2	2	1	2	-	2	-	2	2			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі **методи контролю**:

- методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда; екзамен.

- методи письмового контролю: тестові завдання, розв'язання задач і вирішення проблемних ситуацій репродуктивного, конструктивного і творчого рівнів;

- методи практичного контролю: виконання самостійних завдань;

- методи самоконтролю: самоаналіз, самооцінка.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.

Тема 1. Психологія як наука. Предмет і завдання психології. Особливості формулювання предмета психології у процесі її становлення. Етапи становлення психології як науки. Галузі психологічних знань. Основні напрямки в сучасній психології.

Тема 2. Психологія особистості. Поняття особистості в психології. Сучасна класифікація людей: людина, індивід, особистість, індивідуальність. Теорії особистості: традиційні; нові; новітні. Структура особистості.

Спрямованість особистості. Головні компоненти спрямованості: усвідомлені мотиви поведінки (цілі, інтереси, ідеали, переконання, прагнення); неусвідомлені мотиви поведінки (потяг і установка). Види спрямованості.

Самосвідомість особистості як складний психічний процес, її складові: здатність до рефлексії; самопізнання; самооцінка (адекватна, неадекватна); «Я-концепція» як результат самопізнання; рівень домагань як внутрішній чинник саморозвитку і самореалізації особистості. Психологічний захист. Основні механізми психологічного захисту.

Тема 3. Особистість у діяльності та спілкуванні. Потреби та активність людини як психологічна основа діяльності людини. Основні види потреб. «Піраміда» потреб за А.Маслоу.

Діяльність як усвідомлена і цілеспрямована активність людини. Структура діяльності: мотиви; цілі; дії – зовнішні (предметні) і внутрішні (розумові); засоби діяльності – уміння і навички. Основні види діяльності: гра, навчання, праця.

Спілкування як умова формування особистості. Основні характеристики і структура спілкування. Функції спілкування.

Тема 4. Індивідуально-психологічні властивості особистості. Темперамент як характеристика динамічної сторони психіки. Основні властивості темпераменту. Типи темпераменту: сангвінічний, холеричний, флегматичний і меланхолічний. Роль темпераменту в діяльності людини. Поняття характеру. Риси характеру, позитивні і негативні. Акцентуації характеру.

Здібності як умова успішного здійснення діяльності особистості. Наукові теорії походження здібностей та умов їх формування. Класифікація здібностей. Рівні розвитку здібностей. Основні фактори розвитку здібностей. Обдарованість, талант, геніальність.

Тема 5. Когнітивна сфера особистості. Загальна характеристика психічного стану уваги. Види уваги та її особливості. Основні властивості уваги: зосередженість, або концентрація уваги; стійкість; переключення; розподіл; обсяг. Функції уваги.

Основні закономірності відчуттів. Властивості відчуттів: якість, інтенсивність, тривалість. Види відчуттів.

Особливості людського сприйняття. Види сприймання. Особливості сприймання: предметність, цілісність, структурність, константність, апперцепція, осмисленість, вибірковість, ілюзія.

Пам'ять. Процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, забування. Види пам'яті. Мислення та його особливості. Соціальна природа мислення. Розумові дії і розумові операції (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, конкретизація). Якості мислення: самостійність, критичність, гнучкість, глибина, широта, послідовність, швидкість. Види мислення: інтуїтивне, аналітичне. Інтелект. «Коефіцієнт інтелекту» (IQ) як кількісний показник рівня інтелектуального розвитку особистості.

Тема 6. Емоційно-вольова сфера особистості. Основні якості та функції емоцій і почуттів. Відмінність між почуттями та емоціями. Основні різновиди почуттів. Основні складові емоційного процесу: емоційне збудження, знак емоції та ступінь контролю емоцій. Особливості емоцій: позитивний і негативний характер емоцій; дійовий характер емоцій; ситуативний і узагальнюючий характер емоцій. Фізіологічна основа емоцій. Характеристики емоцій: якісні (знак, модальність) та кількісні (сила, глибина, інтенсивність, тривалість). Емоційні стани людини: афект; стрес; фрустрація; настрій. Вищі почуття. Різновиди вищих почуттів: моральні; інтелектуальні; естетичні; практичні.

Воля і вольові дії. Вольові якості особистості: цілеспрямованість; ініціативність; рішучість; принциповість; самостійність; терплячість; витримка; наполегливість; сміливість; енергійність. Безвілля. Особливості безвілля: зниження загальної активності, психічна млявість, вагання. Біологічні і соціальні причини безвілля. Способи запобігання виникненню безвілля.

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ У КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ.

Тема 7. Предмет і завдання педагогіки. Методи наукових педагогічних досліджень. Педагогіка як наука, що вивчає процеси виховання, навчання і розвитку особистості. Об'єкт і предмет педагогіки. Система педагогічних наук: загальна педагогіка; вікова педагогіка; спеціальна педагогіка, або дефектологія; історія педагогіки; шкільна гігієна; галузеві педагогіки; функціональна педагогіка; соціальна педагогіка; порівняльна педагогіка та методики викладання окремих дисциплін.

Характеристика основних педагогічних категорій: виховання, освіта, навчання. Методи наукових педагогічних досліджень: емпіричні, теоретичні, методи математичної статистики. Комплексний підхід до вибору і використання методів у сучасних педагогічних дослідженнях.

Тема 8. Психолого-педагогічні засади виховання особистості. Виховання як соціально і педагогічно організований процес створення

оптимальних умов для формування людини як особистості. Особливості процесу виховання: цілеспрямованість; багатогранність за змістом і завданнями; двосторонність; тривалість у часі. Структура процесу виховання: оволодіння знаннями, нормами і правилами поведінки; формування почуттів; формування переконань; формування умінь і звичок поведінки. Мета і завдання виховання. Принципи виховання. Моделі виховання. Ідеал виховання. Поняття опірності вихованню. Види опірності: індивідуальна, групова, колективна.

Тема 9. Основні напрями, методи та форми виховного впливу. Основні напрями виховання: розумове виховання; громадянське і патріотичне виховання; правове виховання; художньо-естетичне; моральне; трудове; фізичне; екологічне виховання, статеве виховання. Методи виховання. Класифікація методів виховання: методи формування свідомості; методи організації діяльності, спілкування та формування суспільної поведінки; методи стимулювання діяльності й поведінки; методи самовиховання; методи контролю й аналізу ефективності виховання. Форми виховного впливу: класні години, етичні бесіди, зустрічі з відомими людьми, екскурсії, обговорення книг, читацькі конференції, тематичні диспути, гуртки за інтересами, вечори і ранки, свята, змагання, турніри, виставки, конкурси. Класифікація форм виховної роботи за кількісною ознакою: масові, групові та індивідуальні.

Тема 10. Група як різновид виховуючого середовища. Поняття соціальних груп. Класифікація груп: за типом взаємозв'язків між індивідами (безпосередні / опосередковані; умовні / реальні); за чисельністю індивідів (малі / великі); за способом утворення (формальні, офіційні / неформальні, неофіційні); за ознакою значущістю для особистості (референтні, еталонні / групи належності); за ставленням до загальних соціальних вимог, норм і цілей (просоціально / асоціально орієнтовані); за рівнем розвитку (дифузні / асоціації (просоціальні й асоціальні) / корпорації / колективи).

Колектив як високоорганізована група. Види колективу: первинний, загальношкільний, тимчасовий, виробничий, сімейний. Закони розвитку колективу: закон періодичності розвитку колективу; закон кола; закон конформності; закон обернено пропорційної залежності чисельності групи і міцності внутрішніх зв'язків всередині групи; закон притягання і відштовхування. Вплив колективу на формування особистості. Стадії розвитку колективу: створення колективу; поширення активу на весь колектив; вирішальний вплив громадської думки більшості; самовиховання як вищий тип виховання в колективі.

Формальні та неформальні групи, їх вплив на формування особистості. Ознаки формальних груп: юридично визначений статус, нормативна база існування, яка закріплює структуру, тип завдань, колективні та індивідуальні права й обов'язки. Дитячі і молодіжні громадські організації як приклад формальних груп. Ознаки неформальних груп: відсутність формальної регламентації (внутрішні документи), підтримання порядку на традиціях, морально-етичних принципах, за дотриманням яких стежать не тільки лідери, а й усі учасники.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Усього	В тому числі			
		лекції	конс	практ	самоств
Тема 1. Психологія як наука	12	2	-	2	8
Тема 2. Психологія особистості	14	2	-	2	10
Тема 3. Особистість у діяльності та спілкуванні	16	2	-	4	10
Тема 4. Індивідуально-психологічні властивості особистості	16	2	-	4	10
Тема 5. Когнітивна сфера особистості	16	4	-	2	10
Тема 6. Емоційно-вольова сфера особистості	14	2	-	2	10
Тема 7. Предмет і завдання педагогіки. Методи педагогічних досліджень	14	2	-	4	8
Тема 8. Психолого-педагогічні засади виховання особистості	14	2	-	2	10
Тема 9. Основні напрями, методи та форми виховного впливу	16	4	-	2	10
Тема 10. Група як різновид виховуючого середовища	18	4	-	4	10
Усього годин	150	26	2	28	94

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Психологія як наука	2
2.	Психологія особистості	2
3.	Особистість у діяльності та спілкуванні	4
4.	Індивідуально-психологічні властивості особистості	4
5.	Когнітивна сфера особистості	2
6.	Емоційно-вольова сфера особистості	2
7.	Предмет і завдання педагогіки. Методи наукових педагогічних досліджень	4
8.	Психолого-педагогічні засади виховання особистості	2
9.	Основні напрями, методи та форми виховного впливу	2
10.	Група як різновид виховуючого середовища	4
Всього:		28

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Варій М. Й., Ортинський В. Л. Основи психології і педагогіки: навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 376 с.
2. Ковальчук О., Когут С. Основи психології та педагогіки: навч. посібник / за заг. ред. Л. Ковальчук. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 624 с.
3. Колесніченко Л. А., Борисенко Л. Л. Основи психології та педагогіки: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2002. 157 с.
4. Мацко Л. А., Прищак М. Д. Основи психології та педагогіки: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2009. 158 с.

Додаткові:

5. Варій М. Й. Загальна психологія: навч. посіб. для студ. психол. і педагог. спеціальностей. Львів: Край, 2005.
6. Волкова Н.П. Педагогіка: посіб. для студентів вищ. навч. закладів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2003. 576 с.
7. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посіб. Вид. 3-е, перероблене і доповнене. Київ, 2007.
8. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. 3-е вид. доп. Київ, 2001. 367 с.
9. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки: навч. посіб. Київ, 2003.
10. Столяренко О.Б. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012.
11. Філоненко М.М. Психологія спілкування: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008.
12. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. для студентів вищ. педагогічних закладів освіти. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 528 с.